

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IX св. 5—6

БЕОГРАД 1958

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Јединство новог правописа	145
2. М. Стевановић: О аутентичности глагола <i>гракнути се</i> у једном Његошеву стиху	148
3. Милош С. Московљевић: Погрешна употреба неких назива	154
4. И. Грицкат: Нови преспев Пушкинова Ерзенија Оњегина	159
5. Голуб Добрашиновић: О неким језичким и стилским појавама у приповијеткама Милована Ђ. Глишића	174
6. Митар Пешикан: О грађењу имена становника у односу на имена земаља и места	196
7. Берислав М. Николић: Прилог проучавању стила Лазе К. Лазаревића	206
8. Језичке науке	213

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник

— академик д-р АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ

Секретар Уређивачког одбора — Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

1958

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

О АУТЕНТИЧНОСТИ ГЛАГОЛА ГРАКНУТИ СЕ У ЈЕДНОМ ЊЕГОШЕВУ СТИХУ

У разговору о тешкоћама с којима је скопчано тумачење језика старијих писаца који су писали у дијалекту, посебно тумачење Његошева језика — и то не само тумачење његових фигура, нарочитих фраза и израза него и самих појединих речи, — проф. Ј. В. из Београда приметио је: „И Вушовић чији су реални коментари Његошева језика махом добри, чинио је ту понекад грешке. Тако је и он у једном случају једноставно једну реч заменио другом, и на том месту изменио Његошев текст“.

Ј. В. је мислио на глагол *гракнути се* у стиху 379-ом IV-ог дјејствија Његошевог Лажног цара Шћепана Малог у речи Књаза Долгорукова, који обраћајући се Шћепану каже:

„Твоја лажа није једна шала:
гракнула се она на далеко,
на четири краја од свијета“.

Проф. В. сматра да је овде *гракнути се* погрешно стављено место *шракнути се*. По његову тврђењу Његош је ту морао употребити овај последњи глагол, јер је, како он каже, у говорима оних крајева, тј. у говорима Његошева ужег завичаја, врло обичан у употреби.

Ја сам одмах одговорио да сам и сам, приређујући, заједно с проф. Р. Лалићем, текст Лажног цара Шћепана Малог за јубиларно издање Цјелокупних дјела П. П. Његоша 1952 г. на томе месту узео глагол *гракнути се*, пре свега зато што његово значење *огласити се*, *чути се* на то упућује. Ово значење дали смо му Р. Бошковић и ја у Рјечнику уз пјесничка дјела П. П. Његоша (књ. VI поменутог издања, 1954), наводећи за њ као пример управо мало пре цитиране стихове.

Истина и глагол *ѡгракнути се*, који ја раније никада нисам чуо, с обзиром на његов основни део (*ѡграк*) могао би да значи нешто слично, могао би, наиме, да значи *ѡружјити се као ѡграк*, па одатле и *оѡићи далеко*. А ово значење, каже Ј. В., управо и има тај глагол. И баш зато, по његову мишљењу, на цитираном месту боље одговара овај него глагол *гракнути се*. Он ме у то није могао уверити, мада ме је ово схватање једног угледног просветног и јавног радника морало навести на размисавање. То се схватање не може одбацити без објашњења већ ни зато што оно, како ћемо ниже видети, није усамљено.

Од најужих земљака проф. Ј. В. ја сам се већ обавестио још од двојице, од једног другог старијег професора и од једног инжењера, да они за глагол *ѡгракнути се* никада нису чули. А нико други ни од људи из осталих крајева Његошеве уже отаџбине није ми потврдио да зна за употребу овога глагола у било коме значењу. За глагол *гракнути се*, међутим, знају многи појединци из најстарије четворонахиске Црне Горе. То ми је потврдио између других и проф. С. Перуновић, који се проучавањем Његоша врло дуго и врло интензивно бави. Један од оних код којих сам се обавештавао, проф. Ј. Вукмановић, кустос Музеја на Цетињу, одмах ми је за значење овога глагола, и то за преносно његово значење, у коме га је и Његош употребио, навео и пример: *Та се срамоѡта гракнула на далеко*. Употреба глагола *гракнути се* врло је обична и у тзв. Црногорским брдима. Значење које смо отуда понели дали смо му Бошковић и ја у Рјечнику уз пјесничка дела Његошева. Једино се, изгледа, с повратном речцом *се* не употребљава у Васојевићима мада ми је књижевник М. Лалић рекао: „Иако се не сећам да сам га у моме крају икада чуо, мени је тај глагол у значењу које му дајете потпуно јасан и жив у моме језичком осећању“. Он је, даље, познат у никшићком и дурмиторском крају. Поред доказа који зато имамо у тексту Шћепана Малог Вушовићеве редакције, ово ми је сада потврдило неколико појединаца из оних крајева. Зато сам ја другом приликом упитао проф. Ј. В. није ли он глагол *ѡгракнути се* нашао у неком издању Лажног цара Шћепана Малог (у једном издању његову, то ћемо ниже видети, стоји баш овај, а не глагол *гракнути се*), па га одатле пренео у свој речник. Он је пак сигуран да је глагол *ѡгракнути се*

у значењу *ошћити далеко* понео из свог родног краја. А за постојање тога глагола у оним крајевима, не, истина, у томе него у сличном значењу имамо још једно, и то сад писмено сведочанство. У збирци речи Андрије Јовићевића из Црне Горе, у Институту за језик Српске академије наука, налазимо глагол *шракнути се* — *огласити се, чути се*. Али, иако он не даје за њега значење које даје коментатор Задругина издања Његошева дела, јавља се сумња није ли га, можда, Јовићевић узео из објашњења ретких речи датих испод текста у издању Лажног цара Шћепана Малог које је приредила Српска књижевна задруга [(кв. 65, 1902 г.). У овоме случају на то нас, пре свега другог, наводи баш значење, које је за Јовићевића исто оно што га је Његош дао глаголу *шракнути се*. А у вези с основном речју глагол *шракнути се* не би могао имати то значење, већ оно које му даје Ј. В.; *шракнути се*, наиме, може значити *шрусити се као шрак, ошћити далеко*, а не *огласити се* и *чути се*, јер се трак пружа на једну страну, а никад не даје никаква гласа од себе.

Овакав закључак намеће и пракса већине старијих скупљача појединих збирака речи које се налазе у Институту за језик САН. Многи од њих нису само бележили речи из народа него су их вадили и из појединих текстова. Принциписки се може поставити питање није ли то чинио и А. Јовићевић, чија збирка је иначе лепе лексичке вредности. А ни у једној од осталих бројних збирака речи, нати ма где другде у богатој лексичкој грађи Института, ми немамо тога глагола. (Једино се још налази на једном листићу исписаном из Задругина издања Шћепана Малог). Нема, додуше, нигде тамо ни глагола *шракнути се* сем опет на јединој цедуљици, на коју је унет из означеног Његошева стиха, али не из овог већ из другог једног издања Шћепана Малог. Заједно с чињеницом да ових речи нема ни у једном досадашњем нашем речнику, ово сведочи да су оне, и једна и друга, уколико обе постоје, уско дијалекатске речи. И, нека допустимо постојање и једног и другог глагола, несумњиво је да им је употреба ограничена на говоре црногорске. Његош је, свакако тај глагол, један или други, узео из ових говора. А било да су они тамо оба, или само један од њих у употреби, свакако је потребно, уколико је то могуће, утврдити који од њих је Његош у цитираном стиху употребио.

Поред већег броја изнетих доказа о садашњем постојању глагола *гракнути се* и његова употреба у већем броју издања Његошева дела говори у корист претпоставке да је писац Лажног цара Шћепана Малог на означеном месту употребио овај, а не глагол *иџракнути се*. Пре свега у првом издању Шћепана стоји *гракнути се*. И мада у томе издању, штампаном у Загребу, где у оно време (1851) слагачи нису били много вични ћирилицы, има по која словна грешка, — у вези с овим мислим да се таква грешка не може претпостављати, јер је Његош, колико нам је његов рукопис познат, уочљиво различито писао слова *иџ* и *г*. Оба ова слова он је углавном писао на руски начин, као *т* и *г*. Осим тога напоредо са знаком за глас *иџ* он је врло често, као и многи старији писци, употребљавао латиничко слово *t*. Али ни у једном ни у другом случају, ми сматрамо, није могла доћи у обзир грешка писања *г* место *иџ*.

И сва друга позната нам издања: она популарна (још тачно не знамо колико их је било) Књижарнице браће Јовановића из Панчева; затим издање Државне штампарије у Београду од 1926, у књ. I Целокупних Његошевих дела (заједно с Горским вијенцем и Лучом микрокозма), а у редакцији М. Решетара; даље оба издања Народне културе (свако у по једној књизи Његошевих целокупних дела) у редакцији др Данила Вушовића, као и у јубиларном издању у редакцији Р. Лалића и потписаног, — у цитираном стиху имају глагол *гракнути се*.

Једино је Драг. Костић; језички коментатор већ неколико пута поменутог Шћепана Малог у издању Српске књижевне задруге место *гракнути се* употребио глагол *иџракнути се* и испод текста му дао значење *расиросијреџи се* (в. стр. 158 цитираног издања). Ми смо већ рекли да, с обзиром на семантику основне речи, ово значење тај глагол не би могао имати. А Костић му то значење није дао као већ познато него што му је оно било потребно. А да ли је тај глагол раније чуо од некога из Његошева завичаја, па му сам дао значење које му је одговарало, или је, не знавши ни за глагол *гракнути се*, који је нашао и у првом и у свим дотадашњим издањима Његошева дела сам исконструисао *иџракнути се*, — то још са сигурношћу не бисмо могли тврдити. А свакако је врло потребно знати да ли је ста-

рија Јовићевићева збирка речи из Црне Горе или Задругино издање Лажног цара Шћепана Малог.

Српска књижевна задруга издала је ово Његошево дело 1902 г., а збирка речи А. Јовићевића, према подацима добијеним у Институту Академије у коме се налази, носи датум 1899—1901. Његова збирка је, дакле, старија, иако не много старија, од Задругина издања Шћепана Малог. Па и поред тога ми држимо да је пре Јовићевић ову реч узео из тога издања Његошева дела, него што ју је, обрнуто, редактор, који је први променио пишчев глагол *гракнуџи се* у *џракнуџи се*, узео из Јовићевићеве збирке. Иако датуми Задругина издања Шћепана Малог и Јовићевићеве збирке говоре обрнуто, остале чињенице упућују на овакав закључак. А осим тога, или, боље рећи, баш у вези с тим, ми скрећемо пажњу на чињеницу да је Јовићевић и после завођења његове збирке у Институту за језик (ранијем Лингвистичком отсеку) могао чинити појединачне измене и допуне. Може се, дакле, с доста вероватноће претпоставити да је он, који је при састављању своје збирке речи из Црне Горе и пре користио богат дијалекатски речнички материјал из Његошевих дела (у то ће се свако уверити ко упозна Јовићевићеву збирку), — после појаве онда новог, Задругина издања Лажног цара Шћепана Малог искористио и нова тумачења на која је тамо наишао, између осталог заменио глагол *гракнуџи се* са *џракнуџи се*, задржавши за њега значење првог глагола. Ми, истина, не знамо ни да ли је глагола *гракнуџи се* било у његовој збирци, као што немамо података ни да је он вршио замену коју претпостављамо, нити да је *џракнуџи се* накнадно унео као сасвим нову реч. Ову претпоставку, и то као врло вероватну, чинимо и на основу познавања историје других неких збирака речи, које су врло често допуњаване и дотериване и после њихова завођења у Академији.

И да закључимо. Било да је А. Јовићевић глагол *џракнуџи се* имао у своме језику, односно да га је забележио у своме крају, као што проф. Ј. В. зна да се у томе крају и данас употребљава, — било да га је унео из Задругина издања Његошева дела, и било да је ту реч Драг. Костић чуо од некога из Његошева завичаја, или ју је тако сам умовањем конструисао, као што је, несумњиво исконструисао њено значење, — за нас не може

бити никакве сумње у то да је Његош на цитираноме месту у Шћепану Малом употребио глагол *гракнути се*. У ово смо сигурни без обзира на то да ли је он знао и за глагол *џгракнути се*, који, иако постоји, може имати само значење које за њега даје проф. Ј. В., а не ни Јовићевићево ни Костићево значење, макар колико да су она подешавана према ономе што намеће употреба у Његошеву стиху.

У свакоме случају било би врло корисно да они што о овоме друкчије мисле то своје мишљење доставе Нашем језику, који ће га врло радо објавити.

М. Сивановић